

Mátyás Szabolcs¹ – Bói László² – Frigyer László³ –
Nyitrai Endre⁴

Településszerkezet és kriminalitás

Settlement Structure and Crime

A bűnözést befolyásoló tényezők vizsgálata során a földrajzi tényezők sajnos a legtöbb esetben nem kellő súllyal kerülnek ismertetésre. Jelen tanulmány a bűnözésre hatással lévő geográfiai tényezők közül a településszerkezettel kíván foglalkozni. (Ezen belül pedig fókuszál a településszerkezet és az egyes nemzetbiztonsági kockázatok közötti összefüggésre.) E tényező fontosságát jelzi, hogy már közel száz esztendővel ezelőtt is egyes kutatók szoros összefüggést véltek felfedezni a településszerkezet és a bűncselekmények száma és struktúrája között. A hazai településeink közül kiterjedésénél fogva a főváros az a település, amely esetében a legérzékletesebben lehet bemutatni a városszerkezeti és a kriminalitás összefüggéseit.

Kulcsszavak: településszerkezet, bűnözésföldrajz, bűnözés, nemzetbiztonság

While examining the factors affecting crime, in most cases the geographical factors are not stressed enough. The current study aims to focus on the settlement structure as one of the geographical factors affecting crime. (Within this it will focus on the connection between the settlement structure and certain national security factors.) The importance of this factor is clearly underlined by the fact that even a hundred years ago, certain researchers seemed to discover close connections between the settlement structure and the number and structure of crimes. Among our settlements by its extension the capital is the 'settlement' on which we can show most vividly the connection between settlement structure and criminality.

Keywords: settlement structure, criminal geography, crime, national security

¹ Dr. Mátyás Szabolcs tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar, Bűnügyi Stratégiai Tanszék. ORCID-azonosító: 0000-0001-9529-7596.

² Dr. Bói László mesteroktató, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Intézet. ORCID-azonosító: 000-0001-7784-3215.

³ Dr. Frigyer László tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar, Bűnügyi Stratégiai Tanszék. ORCID-azonosító: 0000-0002-3507-3352.

⁴ Dr. Nyitrai Endre tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar, Bűnügyi Stratégiai Tanszék. ORCID-azonosító: 000-0001-5060-5516.

Bevezetés

A bűnözés vizsgálata meglehetősen hosszú időre tekint vissza. Már évszázadokkal ezelőtt is a kutatók megpróbálták összefüggéseket keresni a bűncselekmények szerkezte, száma, eloszlása stb. között, ezt pedig olykor térképen is ábrázolták, hogy még inkább szemléletes legyen, és minél több összefüggést tudjanak felfedezni.⁵ A bűnözés szociológiai és geográfiai aspektusú vizsgálata azonban jóval rövidebb időre nyúlik csak vissza. Ezek a kutatások viszont már egyértelmű összefüggést mutattak ki a település-szerkezet, valamint az ezzel szoros összefüggésben lévő szociális környezet, illetve a bűnözői magatartás mértéke és minősége között. Az esetek többségében ezért csak a település szerkezetét megismerve lehet megérteni azt a kettősséget, amely egy terület bűnözési helyzetét jellemzi, így egy település kriminálgeográfiai elemzésének megkezdésekor nélkülözhetetlen a település szerkezetének a vizsgálata is.⁶

A dolgozat a főváros városfejlődésének főbb szakaszait mutatja be, ezzel összefüggésben pedig arra a kérdésre kíván választ adni, hogy az egyes tipikusnak mondható településszerkezetek esetében mindenhol a tipikus bűncselekmények figyelhetők-e meg. További kutatási kérdésként fogalmazható meg, hogy a városfejlődés egyes szakaszai érdemben befolyásolták-e (és jelenleg befolyásolják-e) a bűncselekményi struktúrát.

Miért is tartjuk szükségesnek tanulmányunk megírását? Azért, mert a bűnözést befolyásoló tényezők vizsgálata során a legtöbb esetben egyáltalán nem vagy nem kellő súllyal veszik a kutatók figyelembe a geográfiai tényezők hatását. Úgy érezzük, hogy azt különösebben nem kell indokolni, hogy miért a főváros példáján kerül bemutatásra a városszerkezet és a kriminalitás kapcsolata. A hazai településeink közül kiterjedésénél fogva a főváros az a település, amely esetében a legérzékletesebben lehet szemléltetni e két tényező közötti kapcsolatot. Itt rajzolódnak ki a legmarkánsabban a szociális, a település- és térszerkezeti, illetve kriminális különbségek. Mindezen jellemzők mellett sajnos itt a legnagyobb a valószínűsége annak is, hogy egy olyan esemény következik be, amely nemzetbiztonsági szempontból is relevanciával rendelkezik.

Nem hagyhatjuk továbbá azt sem figyelmen kívül, hogy Budapest esetében a város területén nemcsak egy centrum figyelhető meg (mint a legtöbb városunk esetében), hanem a város fejlődésének sajátágaiból következően számos centrum-, alcentrum- és perifériaterület is megfigyelhető. Ami pedig különösen érdekessé teszi a fővárosi vizsgálatokat, az az, hogy az egyes városrészek a városfejlődés különböző szakaszaiban vannak.

A kutatást rendkívül érdekessé teszi továbbá az a semmiképp sem elhanyagolható tény, miszerint az egyes kerületek között igen jelentős társadalmi, gazdasági, népességföldrajzi stb. különbségek fedezhetők fel, ami gyökeresen eltérő kriminálgeográfiai viszonyokat teremt, és sok esetben akár nemzetbiztonsági aspektusból is alaposabb elemzésre szorul. Épp ezért a Budapesti Rendőr-főkapitányság egységes (az összes kerület kriminálstatisztikai adatait tartalmazó) adatbázisát nem célszerű

⁵ GUERRY 1833.

⁶ SÓVÁGÓ 2006, 46.; LELESZ 2000, 39.

homogén módon kezelni, mivel az egyes kerületek rendszerint nagyvárosnyi lakosság-számmal rendelkeznek.⁷ Ha Budapest bűnözésföldrajzát vizsgáljuk, akkor feltétlenül érdemes megvizsgálni az ott kialakult szubkultúrákat, vagyis az olyan kultúrát, amely eltér az adott környezetben megszokottól. Egy Budapest méretű városnál már megvannak azok az elkülönült településrészek, amelyek eltérő értékrenddel és társadalmi státuszú lakossággal rendelkeznek. Itt már kimutathatók a kriminalitási különbségek, vagyis az, hogy a bűncselekmények megoszlása igazodik a lakóterület jellegéhez.

A bevezetés végén pedig mindenképp meg kívánjuk említeni, hogy jelen tanulmány egy hosszabb lélegzetvételű kutatás egyik fele. Az első rész tekinthető az elméleti bevezetésnek és a történelmi áttekintésnek, a tanulmány második részében pedig az egyes kerületeket és a főbb városrészeket mutatjuk be részletesen.

A városszerkezet és a bűnözés vizsgálatának történelmi előzménye

A településszerkezet és a bűnözés kapcsolatának első jelentősebb vizsgálatai az amerikai egyesült államokbeli Chicago városához köthetők (lásd: Chicagói Iskola), ahol már az 1900-as évek elején folytattak ilyen irányú vizsgálatokat. Miért volt szükség a vizsgálatokra? Chicago városa a 19. század elején egy mindössze néhány ezer fős kis település volt (1840: 4470 fő), amely a század végére egy több mint egymillió lakosú világvárossá vált (1890: 1,09 millió fő). A rövid idő alatt bekövetkezett népességyarapodásnak azonban nemcsak jótékony hatásai voltak, hanem számos negatív következménye is lett, így többek között a bűnözés növekedése. A magyar főváros esetében ugyan a népességáramlás mértéke nem volt olyan mértékű, mint Chicagóban, azonban párhuzamok keresésére mindenképp alkalmas lehet.

Mit állapítottak meg a Chicagói Iskola kutatói?⁸ Többek között azt, hogy „a bűncselekmény elkövetésének helye egyértelműen meghatározza az adott kriminológiai esemény vagy eseménysor és általában annak lényeges körülményei hovatartozását”.⁹ „1925-ben megjelent munkájukban rámutatnak, hogy a városi társadalom és általában a társadalom jelenségeinek megértésében a környezeti viszonyok, az élet tárgyi feltételei és kiváltképpen a tér szerkezete, fizikai struktúrája magyarázó erővel bírnak; a társadalom térbeli szerveződésében törvényszerűségek mutathatók ki.”¹⁰ Elsősorban Burgess volt az, akinek kutatásai ismertté tették a zónaelmélet (avagy a koncentrikus körök elmélete) fogalmát (1926). Ebben az elméletben rámutatott a bűncselekmények száma és a városközponttól való távolság fordított arányosságára.

Jelen tanulmánynak nem célja, hogy a Burgess-féle zónaelméletet részletesen elemezze, azonban az mindenképp előremutató lehet, ha bizonyos kutatási

⁷ MÁTYÁS 2014, 93–103.

⁸ A városszociológiai (kriminálökológiai) kutatások kezdetben a Chicagói Egyetem Szociológiai Tanszékének vezetőjéhez, R. E. Park nevéhez köthetők, majd a későbbiekben E. W. Burgess, R. D. McKenzie is csatlakozott hozzá.

⁹ MICHALKÓ 2002, 68.

¹⁰ SZIRMAI 1995.

eredményeivel párhuzamosan vizsgáljuk, még akkor is, ha tudvalevő az, hogy a zóna-elmélet már évtizedekkel ezelőtt is számos bírálatot kapott. A bírálatok részint azért születtek – az úttörő jellegű eredmények egyöntetű elismerése mellett –, mivel egy idő után a chicagói kutatók egyes társadalmi jelenségekre már nem tudtak egzakt magyarázatot adni, így a második világháborút követően többen is kritikával illették az elméletet.¹¹

Budapest kriminálgeográfiai aspektusú elemzése továbbra is várat magára. Számos kutatás érintette már a magyar fővárost,¹² azonban teljes egészében még nem végeztek ilyen irányú vizsgálatot. A főváros esetében az egyik legteljesebb körű elemzést Kobolka István és Sallai János (2008) végezte, akik Budapest egészét vizsgálták az 1960–1985 közötti időszakra vonatkozóan.¹³ A kutatás fő adatbázisát a mai kor igényeihez mérten rendkívül adathiányos BRFK-jelentések és a KSH statisztikai adatai szolgáltatták, amelyek között számszakilag kimutatható eltérések voltak megfigyelhetők. Ezek nagyban befolyásolták a korabeli bűnügyi folyamatok nyomon követését, ennek ellenére számos olyan, évtizedek óta jelen lévő probléma merült fel, amelyek napjainkban is megoldásra várnak (futballhuliganizmus, szervezett bűnözés, fiatalkori bűnözés stb.).¹⁴ Kérdésként merülhet fel, hogy vajon miért nem történt még meg Budapest teljes körű elemzése bűnözésföldrajzi aspektusból? A válasz igen egyszerű. A főváros olyan komplex és sokrétű területnek tekinthető, amelynek vizsgálatára nem „mertek” a kutatók vállalkozni. Jelen tanulmány sem vállalkozik a főváros teljes körű elemzésére, csupán a településszerkezet és a kriminalitás viszonyát kívánja megismertetni.

Térszerkezet és kriminalitás

Számos társadalomtudományi irányzat egyértelmű összefüggést mutatott ki a településszerkezet, az ezzel szoros korrelációban lévő szociális környezet, illetve a bűnözői magatartás mértéke és minősége között. Az esetek többségében ezért csak a település szerkezetét megismerve lehet megérteni azt a kettősséget, amely egy terület bűnözési helyzetét jellemzi, így egy településszintű analízis megkezdésekor nélkülözhetetlen a településszerkezet vizsgálata.

A település szerkezetének strukturális vizsgálata elsősorban nagyobb települések esetében hozhat látványos eredményt, ott, ahol a település méretéből és településszerkezetéből adódóan a bűnözés duális jelleget mutat: egyaránt jelen van a nagyvárosi és a falusias – helyenként pedig a tanyásias – településekre jellemző bűnözés. A nagyvárosi bűnözés elsősorban az ősi településmagra és a lakótelepi övezetre jellemző, míg az utóbbi főként a kertvárosi és kertségi területekre, ahol teljesen más elkövetési módok és bűncselekménytípusok jelentkeznek. Az egymástól elkülönülő

¹¹ Többek között azért, mivel a zónaelmélet elsősorban a régebbi alapítású észak-amerikai nagyvárosokra volt csak alkalmazható. A kutatásoknak új lendületet L. Wirth adott, aki a korábbi kutatásokat a klasszikus szociológiával ötvözte.

¹² KERESZSI–RITTER 2000, 20–53.; KERESZSI–KÓ 2001, 100–124.; MICHALKÓ 1996, 11., 12–30.

¹³ KOBOLKA–SALLAI 2008, 86–102.

¹⁴ MÁTYÁS–SALLAI 2014, 335–353.

területeken eltérő értékrendű és társadalmi státuszú emberek laknak, akik között szignifikáns kriminalitási különbségek figyelhetők meg.

A fentiekben leírtak Budapest esetében fokozottan igazak. Ahhoz, hogy megértsük a főváros jelenlegi bűnözési helyzetét, elsőként a település természeti földrajzi viszonyait és a kialakulását kell megismernünk, amely a későbbiekben egyfajta mankóként szolgálhat a jelenlegi kriminalitási és településszociológiai folyamatok tisztánlátásához. Budapest esetében kimagasló szerepe volt – Cholnoky Jenő és Mendöl Tibor szóhasználatával élve – a helyi és helyzeti energiáknak. A város legfontosabb telepítő tényezői közül azt emeljük ki, hogy a főváros eltérő természetföldrajzi ismerévekkel rendelkező tájak találkozásánál fekszik (vásárvonal), a budai Várhegy jól védhető helyen fekszik, illetve a Duna fontos közlekedési útvonal.¹⁵ A folyón a legkedvezőbb átkelési lehetőséget eleink a mai Budapest környékén találták meg, amely egyben kijelölte a város mai helyét is.

Geográfiai értelemben nem beszélhetünk egységes Budapestről, hisz Buda és Pest két, egymástól gyökeresen eltérő természetföldrajzi adottságokkal rendelkező terület. Már e sokak által jelentéktelennek vélt tényező is jelentős különbségeket eredményez. Gondoljunk csak a településszerkezet kialakulására! A pesti oldalon gyakorlatilag szabadon fejlődhetett az úthálózat, míg a Duna jobb partján erősen determinálva volt az úthálózat fejlődése (lásd például a fővárosi körutak elhelyezkedését). Ennek egyik következménye a jelentősen eltérő népsűrűség, amely a bűnözés szempontjából releváns tényezőként veendő figyelembe.

Ami pedig a főváros esetében különösen indokolja, hogy a településszerkezet és a kriminalitás viszonyát vizsgáljuk, az az, hogy a település méretéből adódóan az egyes centrumok, alközpontok és periférikus területek a városfejlődésnek jelenleg is különböző szakaszaiban vannak, ami különösen érdekessé teszi a vizsgálatot.

Fontos továbbá megjegyezni, hogy Budapest esetében nem szabad kizárólag magát a várost vizsgálni. Szükséges a vele szerves egységben élő agglomerációt is tanulmányozni, hisz az nagymértékben befolyásolja a főváros bűnözési viszonyait.

Természetesen a fentiekben leírtak más, kisebb méretű települések esetében is megfigyelhetők, azonban ilyen élesen, már-már tankönyvi példába illően kevésbé fedezhetők fel a kisebb lélekszámú és kiterjedésű településeken.

Budapest városfejlődésének főbb állomásai és ezek kriminál-geográfiai vonatkozásai

A tanulmány a szűkre szabott terjedelmi korlátok miatt nem térhet ki részletesen a város kialakulására, morfológiai fejlődésére, azonban a legfontosabb, a jelenkorban is relevanciával bíró fejlődési szakaszokat, még ha vázlatosan is, de feltétlenül meg kell említeni. A főváros egyesítését megelőzően (1873 előtt) a város három nagy részből állt (Pest, Buda és Óbuda), amely a későbbiekben a több évszázados, szerves városfejlődés hatására nőtt egybe és a vált a „Duna királynőjévé”.

¹⁵ SZŰCSNÉ KERTI–SZŰCS 2007, 103.

A funkcionálisan ma is meglévő városrészek közül a Várnegyed az, amely a legkisebb változáson esett keresztül az elmúlt évszázadok alatt. Részben a domborzati viszonyok jelölték ki a helyét, amely a későbbiekben nem tette lehetővé a további bővítést. Ezért a várnegyedet közel hét évszázada a budapesti városszerkezet egyik legszilárdabb pontjának tekinthetjük.¹⁶

A város fejlődését Buda 1541-es török kézre kerülése akasztotta meg, amely a településszerkezetben és a lakosság számában egyaránt jelentős pusztítást végzett. A várost 1686-ban foglalták vissza, azonban a több mint százéves török uralom után nehezen talált magára a város, évtizedeken keresztül a lakosság és az épületállomány is alig gyarapodott. A 17. század végén azonban a Víziváros (Buda) területén a fejlődés új csírái bontakoztak ki, amely néhány évtized múlva a város újjászületésének motorja és magterülete lett. A pesti rész szintén fokozatosan éledt csak újjá. Kezdetben a középkori városfalon belül, majd a 18. század első felében már a városfalon kívül is kezdtek városrészek kialakulni. A népesség számának jelentős gyarapodása, az épületállomány, az úthálózat bővülése, az egyéb infrastruktúrák kiépülése pedig megalapozta Pest és Buda egyesítését.¹⁷

Az időben néhány évtizedet ugorva jutunk el a kiegyezésig (1867), amely olyan lendületet adott a főváros fejlődésének, amely valóban párját ritkítja az európai városok fejlődési ütemét tekintve. Néhány évtized alatt gyakorlatilag megszületett a ma ismert Budapest. Megépültek az elsődleges összeköttetést biztosító infrastrukturális hálózatok, a városképet kialakító és meghatározó épületek és közintézmények, a Dunán átjutást biztosító hidak, és ne feledjük a népesség számának gyarapodását sem megemlíteni (1851: 151 016 fő, 1873: 296 867 fő). E bámulatos városfejlődési szakasz elején a döntéshozók Pest, Buda és Óbuda egyesítéséről döntöttek (1873), amely további lendületet adott a fejlődésnek. A város terjeszkedése természetesen nem állt meg a középkori falak mögött, hanem olyannyira dinamikus volt, hogy megindult a környező települések „bekebelezése” is. Így vált néhány évtized múltán az immáron egységes Budapest szerves részévé számos település (például Kispest, Újpest, Erzsébetfalva, Pestszentlőrinc stb.). A főváros történetének ez a fejezete tekinthető a városfejlődés (urbanizáció) szakaszait tekintve a *városrobbanás* időszakának, amikor nemcsak maga a város, de az agglomeráció is jelentős fejlődésen ment keresztül.

A „boldog békeidők” utáni évtizedek sajnos relatíve kevés pozitív nyomot hagytak a város térszerkezetén. A második világháború óriási pusztítást végzett a főváros településállományában és népességében, aminek következményei mind a mai napig nyomon követhetők. Részben ennek következménye a központi kerületek egyes részeinek slumosodása is. E területek lakossága között nagyszámban voltak zsidó származásúak, akik a világháború alatt vagy meghaltak, vagy a hazatérést követően a kivándorlás mellett döntöttek.¹⁸ Ennek következtében az általuk jó gazda módjára karbantartott ingatlanok gazdátlanokká váltak, és néhány év alatt – részben a háború pusztításának következtében – fizikailag erőteljesen leromlottak. A világháborút követően az önkormányzat (tanács) jelentős összeget soha nem tudott befektetni

¹⁶ GÁBOR é. n.

¹⁷ GÁBOR é. n.

¹⁸ KOVÁCS 2007, 79.

e területek rehabilitációjába, amelyek ezért évtizedek óta a belváros neuralgikus pontjainak számítanak. Az üres ingatlanokat sok esetben kedvezőtlen társadalomstatisztikai mutatókkal és átlagon felüli termékenységi együttthatóval rendelkező személyek vették birtokba, ami jelentős bűnügyi fertőzöttséget eredményez jelenleg is ezeken a területeken.

A második világháborút követően a főváros településszerkezetére nagy hatással volt Nagy-Budapest létrehozása (1950. január 1.). Ennek során Budapestet és másik 23 települést egyesítettek, amelynek következtében szükségszerűen új központok és alközpontok sokasága alakult ki, aminek hatása mind a mai napig jelentkezik a város bűnügyi térképén. A főváros ilyen mértékű növekedése feltehetőleg befejeződött, azonban a hozzácsatolt települések teljes körű integrálása máig tartó térbeli kohéziós folyamat.¹⁹

Szintén a második világháború utáni időszak „termékei” a lakótelepek, amelyek a város térszerkezetének meghatározó elemei. A lakótelepek építésének szükségessége Európa számos nagyvárosában jelentkezett. A második világháborút követő konjunktúra hazánkban elsősorban a fővárosban jelentkezett. Az erőltetett iparfejlesztésnek Budapest volt az egyik centruma, így ez a szervesnek nem nevezhető fejlődés a városban jelentős munkaerőhiányt eredményezett. Természetesen a főváros – különösen a második világháborút követően – nem tudta megoldani a nagyszámú embertömeg lakhatását, ezért a kormányzat a hatvanas és hetvenes években a lakótelepek építését határozta el. A lakótelepek esetében kijelenthetjük azt a már számos szociológiai aspektusú kutatás során megállapított tény, hogy e mesterséges és erőltetett városfejlesztésnek az egyik negatív következménye a városi átlagot számos esetben meghaladó bűnözési fertőzöttség.

A fenti időszakokban nem csak a nagy kiterjedésű lakótelepek módosították a főváros térszerkezetét. A hatvanas évektől kezdve kapott új lendületet a fővárosi infrastruktúra-fejlesztés. Ekkor épült számos autópálya, gyorsforgalmi út, és több olyan infrastrukturális beruházás történt, amelyek jelentős hatással voltak az egyes városi funkciók térbeli áthelyeződésére, és mind a mai napig fontos részei a főváros térszerkezetének.

A népesség mozgásával kapcsolatban megemlíthetjük, hogy a külső népességmozgáson kívül egy igen jelentős belső mozgás is megfigyelhető a hatvanas és hetvenes évektől kezdve: a tehetősebb emberek Budára, a környező településekre, illetve a városszéli, újjépítésű lakóparkokba költöztek. A városfejlesztés szakaszai alapján ezen időszak tekinthető a szuburbanizáció időszakának, amikor a városon belül elsősorban a nyugodtabb, egészségesebb életfeltételeket biztosító városrészekbe, elővárosi övezetbe költöznek az emberek. A rendszerváltozást követően ismét felgyorsult a népességmozgás. Ez elsősorban a gazdasági recesszió következménye volt, számos nagy foglalkoztatónak számító fővárosi gyár zárt be véglegesen, ezért romlottak a budapesti megélhetési feltételek, aminek következtében egyre többen hagyták el a fővárost, és a környező településeken telepedtek le. Ennek következtében a környező települések többsége jelentős fejlődést könyvelhetett el (gazdasági, népességszámbeli stb.). A jelentős mértékű kiáramlásnak köszönhetően a főváros

¹⁹ BP2030 Helyzetelemzés. Budapest társadalma. 2011.

közel kétmillió népesége napjainkra 1,7 millió főre csökkent.²⁰ A rendszerváltozás hozta meg tehát a dezurbanizációs szakaszt. Ennek eredményeként a központi város népesége csökken, és a periféria, az agglomeráció népesége indul gyarapodásnak. A városfejlődés legutolsó szakasza a reurbanizáció, amelynek korai csírái már a főváros esetében is megfigyelhetők. Ennek során a slumosodott, szegregálódott belvárosi területeket a mai kor igényeinek megfelelően rehabilitálják (például a VII., VIII. és IX. kerület egyes részeit), és minőségi lakosságnövekedés következik be, amely minden esetben a bűncselekmények számának csökkenését eredményezi.

Ne felejtjük továbbá megemlíteni azt, hogy Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában [1035/2002. (II. 21.) Korm. határozat] számos olyan nevesített veszélyforrás található, amelyek az egyes városszerkezeti övekben eltérő gyakorisággal fordulhatnak elő. Ezek közül is említsük meg a terrorizmust mint korunk egyik legjelentősebb globális fenyegetettségét (lásd bővebben: utolsó bekezdés). Minél nagyobb egy adott terület népsűrűsége, annál nagyobb a különféle egészségügyi kockázatok lehetősége (például járványok megjelenése), és koncentráltabban jelentkeznek a természeti és ipari katasztrófák okozta szennyezések is. Nagy nemzetbiztonsági kockázatot rejtenek továbbá a szervezett bűnözői csoportok, amelyek sok esetben a belvárosi, sűrűn lakott területeken „dolgoznak”. Gondolhatunk többek között a kábítószer-kereskedelemre; a belvárosi szórakozóhelyek közönsége a kábítószeresek fő felvevőpiaca.

És nem felejtkezhetünk meg napjaink egyik legnagyobb problémájáról, a migrációról sem. A sok esetben már-már multikulturális környezetet biztosító, külföldiek által nagy számban lakott belvárosi területek ideális búvóhelyet biztosítanak az illegális migránsok részére.

Legvégül pedig a városszerkezettel kapcsolatban mindenképp meg kell említeni egy olyan tényezőt, amivel elvétve szoktak csak foglalkozni. Ez a városszerkezet és a fegyveres, harci cselekmények (például terrorcselekmények) közötti szoros kapcsolat. A bűnözés ilyen vetületű vizsgálata sokakat foglalkoztató terület, azonban a befolyásoló földrajzi tényezők feltérképezetlenek.

Budapest esetében az első jelentősebb csapás a belváros épületeit a II. világháborúban érte. A belvárosi területeket a fegyveres harcok gyakorlatilag a földdel tették egyenlővé. A sűrű beépítés, a többemeletes házak „megfelelő” alapot nyújtottak a hosszan elhúzódó fegyveres harcokra. Az újonnan épült épületek és a romok helyén maradt üres területek jelentős erodáló hatást okoztak a városszerkezetben, megbontva ezzel egy több évszázados egységet. Az 1956-os forradalom és szabadságharc esetében a fegyveres harcok ugyancsak a sűrű beépítésű, belvárosi területeket érintették, amelynek nyomai sok esetben még most is látszanak. Amennyiben pedig a városszerkezet és fegyveres konfliktus viszonyát vizsgáljuk, nem mehetünk el napjaink kedvezőtlen jelenségei, a radikalizáció és a terrorizmus mellett sem. Az etnikai alapú szegregáció számos nagyvárosban megjelenik a sűrű beépítésű belvárosi és belváros közeli területeken, azokon a helyeken, ahol a legnagyobb potenciális népsűrűséggel kell számolnunk.²¹ E területeken rendkívül nehéz a razziaszerű rendőri intézkedések

²⁰ A főváros lakosságszámának csökkenése 2007 után állt csak meg, amely elsősorban a nemzetközi bevándorlással, a halandóság javulásával és a növekvő várható élettartammal függ össze. *Budapest városfejlesztési koncepciója* 2011.

²¹ NÉMETH 2012, 207–214.

foganatosítása, hisz a zegzugos utcák, az olykor többszáz éves épületek, a nagy nép-sűrűség stb. sok esetben megnehezítik a sikeres intézkedéseket. Párhuzamot vonva a tényleges fegyveres konfliktusok és napjaink radikalizálódott csoportjai között, megállapíthatjuk, hogy ugyanaz a motivációs tényező mindkét esetben. A sűrű beépítésű városi környezetekre rejtekhelyként tekintenek, ahonnan jelentős csapást lehet mérni az ártatlan civil lakosságra is. Rendkívül fontos ezért e területek esetében a fizikai és a szociális rehabilitáció, mivel így jelentősen csökkenthető a radikalizálódó személyek (főként a radikalizálódó fiatalok) száma. A városfejlődés negyedik szakaszának, a reurbanizációs folyamatok gyorsításának tehát kulcsszerepe lehet a szerzők véleménye szerint a slumosodott és etnikai alapon szegregálódott területek rehabilitálásában (lásd például Nyugat-Európa egyes nagyvárosait).

Felhasznált irodalom

- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról BP2030 Helyzetelemzés. Budapest társadalma. (2011) Elérhető: http://budapest.hu/Documents/varosfejlesztési_koncepcio_2011dec/04_Tarsadalma.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- DÁVID Lóránt – MOLNÁR Ferenc – BUJDOSÓ Zoltán – DERESKEY Anna (2007): Biztonság, terrorizmus, turizmus. *Gazdálkodás*, 51. évf. Klisz. 20. 160–166.
- GÁBOR Anikó (é. n.): *A budapesti agglomeráció története*. Gödöllő, Szent István Egyetem. Elérhető: <http://interm.gau.hu/miau/22/ga/mernok.htm> (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- GUERRY, André-Michel (1833): *Essai sur la Statistique Morale de la France*. Paris, Crochard.
- KEREZSI Klára – RITTER Ildikó (2000): Budapest V. kerületének bűnözési térképe. *Belügyi Szemle*, 48. évf. 10. sz. 20–53.
- KEREZSI Klára – KÓ József (2001): A IX. kerület bűnözési térképe. *Belügyi Szemle*, 49. évf. 7–8. sz. 100–124.
- KOBOLKA István – SALLAI János (2008): Budapest kriminálgeográfiája 1960–1985 között. *KBH. Szakmai Szemle*, 4. évf. 3. sz. 86–102.
- KOVÁCS Tamás (2007): Menni vagy maradni? Zsidó kivándorlás a DEGOB-jegyzőkönyvek fényében. In BOTOS János – KOVÁCS Tamás szerk.: *Visszatérés-újrakezdés. Tudományos emlékülés 2006. november 23., Budapest, Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány*. 73–78.
- LELESZ György (2000): *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 1999. évi munkájáról*. Debrecen, évvértékelő jelentés.
- MÁTYÁS Szabolcs (2014): Budapest bűnözésföldrajzi vizsgálata 2009 és 2012 között. *Magyar Rendészet*, 14. évf. 3. sz. 93–103.
- MÁTYÁS Szabolcs – SALLAI János (2014): Kriminálgeográfia. In RUZSONYI Péter szerk.: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, NKE RTK. 335–353.
- MICHALKÓ Gábor (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. *Belügyi Szemle*, 24. évf. 11. sz. 12–30.

MICHALKÓ Gábor (2002): Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. *Belügyi Szemle*, 50. évf. 10. sz. 68–85.

NÉMETH József (2012): „Mérföldkövek” a terrorizmus elleni tevékenységben. In HAUTZINGER Zoltán – VERHÓCZKI János szerk.: *Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság. 207–214.

SÓVÁGÓ Sándor (2006): Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2005. évi tevékenységéről. Debrecen, évértékelő jelentés.

SZIRMAI Viktória (1995): *A településszociológia alapjai*. Településtudományi Felsőoktatási Füzetek. Elérhető: www.policy.hu/flora/szirmai.htm (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)

SZŰCSNÉ KERTI Anita – SZŰCS István (2007): *Településföldrajz*. Debrecen, DE AMTC AVK.